

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 35, Mart 2019, s. 347-357

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.16990/SOBIDER.4871>

Dr. Öğr. Üyesi İrem PALA (ÇALIŞICI)

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, iremcalisicipala@gmail.com

İZNİK ÇİNİLERİNDE KULLANILAN SERBEST BOŞLUK DOLDURMA MOTİFLERİ VE YENİ MOTİF ÖNERİSİ OLARAK KELEBEK

Özet:

Geleneksel Türk sanatları kapsamında, malzemesi pişmiş toprak olan çinilerden yola çıkarak yapılan günümüz üretimlerinde, yeni motif kullanma isteği, gerekliliği oluşmuştur. Yeni motif arayışları sırasında, çevrede görülen çeşitli hammaddelerle üretilmiş eşyada karşılaşılan kelebek motifi, ilk olarak 2006 yılında “geleneksel Türk seramiğine yenilikçi bir bakış” başlıklı kişisel sergide, ‘helezoni tuğrakeş üslubu’ arasına, helezon döngüsü içerisine dahil edilerek, kullanılabilir bir çanağa yerleştirilmiştir ve ‘eğer beğenilirse satılır’ diye düşünülmüştür. Sonraki zamanda ise kolay uygulanabilirliği ve uygulatabilirliği fark edilerek, popüler olan sıraltı İznik çinileri renkleri ve motifleri ile oluşturulan kompozisyonlarda dolu-boş ve renk dengesini sağlamak amaçlı boşluk doldurma motifi olarak uygulanmış ve uygulanmıştır.

Bu çalışmada, Osmanlı Dönemi fritli çamur ile üretilen ‘İznik çinileri’ renklerinde kullanılabilir motif olarak önerilen kelebek motifinin kompozisyondaki diğer motiflerle bağlantısız olarak kullanılması nedeni ile Osmanlı Dönemi fritli çamur ile üretilen kullanım ve mimari seramikler olan ‘İznik çinileri’ nde yer alan bağlantısız, serbest boşluk doldurma motifleri örneklenerek, kısaca tespitler belirtilecektir. Kelebek motifinin kanaviçesi de denilebilecek pratik, temel çizimi ve bugüne kadarki kelebek motifi kullanımı, öğrencilerin örnekleri ile beraber aktarılacaktır.

Anahtar kelimeler: çini, kelebek, modern çini, çini kelebek, İznik çini, dolgu motifi, boşluk doldurma motifi, çini motif, çini desen, çini kompozisyon.

UNATTACHED MOTIFS USED FOR FILLING THE SPACE ON IZNIK CERAMICS AND BUTTERFLY AS A NEW MOTIF PROPOSAL

Abstract

In today's ceramic productions with influence of fritware Iznik ceramics which is the scope of traditional Turkish arts, the need of using a new motif has been occurred. During the researching of a new motif, butterfly stood out that decorated on lots of goods in various materials. As a new motif butterfly has been used in a spiral rounding composition along with 'The Tuğrakeş Spiral Style' on during first personal exhibition 'An Innovative Approach To Traditional Turkish Ceramic' with the thought of 'if been loved it can be sold' in 2006. By the passing time it has been seen that butterfly motif can be easily applied as well as taught how to apply. Then it has been applied and began teaching students in compositions influenced by Iznik ceramic's colours and motifs underglaze brush decoration which is popular for organizing the balance of colours and empty- full.

In this study, as recommended motif butterfly used for to fill the spaces in a composition so that the unattached motifs used for filling the space on fritware Iznik ceramics will be discussed with some samples. Simple template for drawing butterfly motif and usage made until this time with the samples of student works will be given.

Keywords: Cini, butterfly, traditional Turkish ceramic, tile, modern cini, cini butterfly, Iznik ceramics, filling motif, space filling motif, cini motif, cini composition, cini design

GİRİŞ:

Görsel 1. İrem Çalışıcı Pala'nın Kelebek uygulamalarından.

(2016) Hayat Ağacı- Çini Sergisi, Kastamonu

Geleneksel sanatlar, geçmişte yaşanan zamanının, beğenilerini, ihtiyaçlarını, inançlarını yansıtır. Günümüzde 'çini' olarak bilinen 'geleneksel Türk seramiği' geçmişte, Türkler tarafından yönetilen devletlerde günlük kullanım eşyası ve mimari bezeme ögesi olarak üretilmiştir. Bu ürünlerin bazıları süslü yani bezeli iken bazıları kullanılmak üzere sadece üretilmişlerdir. Süslü olanlar, günümüzde olduğu gibi özellikle üretim süresi ve maliyeti nedeniyle daha kıymetli olduğundan, saray ile çevresi gibi maddi geliri yüksek toplum tarafından tercih edilen ürün olurken, bezemesiz olanlar, tek derdi suyunu içmek, yemeğini pişirmek, tahılını saklamak gibi ihtiyaçlarını gidermek için satın alacak toplum içindir.

Geleneksel Türk sanatları kapsamında, malzemesi pişmiş toprak olan çinilerden yola çıkarak yapılan günümüz üretimlerinde, geleneksel Türk beğenisinde sıraltı tekniği ile uygulanabilir yeni motif kullanma isteği, gerekliliği oluşmuştur. Yeni motif arayışları sırasında çevrede görülen çeşitli hammaddelerle üretilmiş duvar kağıdı, eşarp, çanta, ayakkabı, pazar çantası gibi saymakla bitmeyen eşyada karşılaşılan kelebek motifleri, ilk olarak 2006 yılında, “geleneksel Türk seramiğine yenilikçi bir bakış” başlıklı kişisel sergide ‘helezoni tuğrakeş üslubu’ arasında, helezon döngüsü içerisine dahil edilerek, kullanılabilir bir çanağa yerleştirilmiştir (görsel 32) ve ‘eğer beğenilirse satılır’ diye düşünülmüştür. Sonraki zamanda ise bitkisel kompozisyonlar arasına kolay uygulanabilirliği ve uygulatabilirliği fark edilerek, popüler olan İznik çinilerinin renkleri ve motiflerinden yola çıkarak oluşturulan kompozisyonlarda dolu- boş ve renk dengesini sağlamak amaçlı serbest boşluk doldurma motifleri olarak uygulanmış (görsel 1, 29- 32) ve uygulatılmıştır (görsel 26, 27, 28).

‘İznik çinilerinde kullanılan serbest boşluk doldurma motifleri ve yeni motif önerisi olarak kelebek’ başlıklı çalışmada, ele alınan, tasarım ilkelerinden bazı terimler şöyle tanımlanmaktadır: Doğa, sanatçı için her zaman birincil taklit konusu olarak kendisini öğrenmesine, sorularını yanıtlamasına çoğunlukla olanak tanımıştır. Zaten sorularının temel kaynağı da doğanın kendisidir. “yaratmak, insanın doğa varlığına insansal bir katkısıdır. Diğer canlılar, doğa varlığını, empirik (ampirik: deneysel. TDK sözlük- İ.Ç.P. eki) dünyayı aynen benimsedikleri, ona uyum sağladıkları halde, insan, doğaya bir insansal dünya katarak insansal bir doğa varlığı haline getirir. Empirik dünyanın, doğa dünyasının, bir oluşum ve yok oluş dünyası olmasına karşılık, insanın yaratma erkiyle meydana getirdiği, en geniş anlamında sanat ürünleri dünyası, süreklilik kazanmış varlık dünyasıdır.” (Tunalı, 2004: 51) “Günlük konuşmada ve sanat tarihi yazılarında ‘süsleme’ kavramı, genel olarak şunu anlatır: Bir obje veya mimari yüzeye, onu güzel ve anlamlı kılan çeşitli unsurların uygulanması. Bazen güzel, bazen de sadece anlamlı bulduğumuz süsleme, her durumda eşyaya uygulanan ektir.” (Mülayim, 2008: 144) “Kompozisyon, bir yüzey üzerine arzu edilen şekilleri, dengeli ve göze hoş görünecek bir tarzda yerleştirmeye denir. Antik çağlardan beri sanatla uğraşan insanların güzel ve doğru kompozisyon kurmak için birçok kurallara başvurdukları ve belirli oranlar aradıkları görülmüştür.kompozisyonda dengeli bir ayrımı, düz, kırık, münhani çizgiler ve kare, üçgen, dikdörtgen, daire gibi geometrik şekiller sağlar. ...arzu edilen ortamı süslerken, *doluluklar* kadar, bırakılacak *boşlukların* da büyük önemi olduğunu unutmamak gerekir....(Akar ve Keskiner, 1978: 15) “Denge: Organizasyon prensiplerinden biri; ima edilen ağırlık, dikkat, çekim alanları ya da güç alanları arasındaki denklik duygusu.” Denge aynı yayında, “simetrik (biçimsel), yaklaşık simetrik, dairesel, asimetric (informel/ gizli) denge” olarak sınıflandırılarak açıklanmaktadır. “Güzelin felsefi açıdan takdir edilmesi olan *estetik*, günümüzde hala gelişimini sürdüren karmaşık bir çalışma alanıdır ve kısmen nedeni ise, güzellik kavramının geçtiğimiz birkaç nesil boyunca geçirdiği radikal dönüşümlerdir.” (Ocvirk v.d, 2015: 306, V, 6)

Yukarıda belirtilen tanımlamalar doğrultusunda, bu çalışmada amaç, çalışma alanı olan Osmanlı Dönemi fritli çamur ‘İznik çini’ lerinin günümüz uygulamalarına, günümüz bakış açısı ile uygulama ihtiyacı duyulan, motif önerisi sunmaktır.

Kelebeklerin çiçeklerle olan ilişkisi ve yine çiçeklerin, yeşilin tonları arasındaki kendi renkleri genele, ilkbahar gibi canlanma, yeniden uyanış, güzel hissini duyurur. Uygulandığı alanda insanın içinde hareket uyandırmaktadır. Kısa süreli olarak yaşıyor olarak bilinse de, (7-8 ay yaşayanlar yanı sıra genelde 2- 4 hafta yaşamaktalar: URL 1) yaşadığı ömür göz ardı edilerek

özgürlük, güzellik hissi vermektedir. Bunun bir nedeni belki de renkleri ve ortak olarak kabul edilen güzelliğidir; tabii burada söz konusu edilen güve kelebeği gibi toprak renklerine hakim türlerden bahsedilmemektedir. Kelebek olarak ele aldığımız canlılar, görsellerden yola çıkıldığında (görsel 2), “Hayvan > böcek>Lepidoptera =Pulkanatlılar takımı; 6 ayaklı, vücudu 3 bölümlü; Pullardan oluşan 4 kanatlı; Anten uçları topuz şeklinde; Beslenme borusu: Proboskis” olarak özellendirilmektedir. (URL 1)

Görsel 2. Kelebek (URL 2)

“Motiflerin bazı inanç ve düşüncelerin kaynağı olduğu yadsınamaz. Bunun yanında sanatçının desenlerinde estetik gereksinimlerle hareket ederek ilkelerin dışına taşması da Türk sanatında sık rastlanan bir davranıştır.” (Bakır, 1999: 215) Kelebek motifini pişmiş toprak üzerine sıraltı fırça dekorlama tekniği ile üretirken, inanç, estetik, sanat kuramı, güzellik ya da ikonografi gibi anlamlar, içerikler aranmadan beğeni ve yeni bir uygulama yapmak isteği ön plana çıkmaktadır. İkonografik bir içerik düşünmeden üretmek isteği belki de günümüzün, ‘içi boş’, ‘kolay yoldan’ sonuca ulaşma isteğinin bir uzantısıdır.

Önerilen kelebek motifinin kompozisyonda, diğer motiflerle bağlantısız, renk ve dolu-boş dengesini sağlamak amaçlı kullanılması nedeni ile de konu edilen İznik çinilerindeki bağlantısız, serbest motifler araştırılmıştır. Araştırma, tespit ve örnekleme amaçlı olması nedeni ile görsel belgelerden yararlanılmıştır. Osmanlı Dönemi İznik kullanım seramiklerinde, dünyadaki çeşitli müze ve koleksiyonlarda yer alan 783 adet görsele yer veren ve sonraki birçok yayında yararlanılan, Nurhan Atasoy ve Julian Raby’nin 1989 yılı yayını “İznik” kitabı ile sınırlı kalınmıştır. Mimari seramiklerde ise kaynak kişi K. Gökhan Tengiz’in İstanbul’da 1997-98 yıllarında çekilmiş, Atik Valide Camii, Ayasofya 2. Selim Türbesi, Ayasofya 3. Murat Türbesi, Beylerbeyi Camii, Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi, Çinili Camii, Destari Mustafa Paşa Türbesi, Eyüp Sultan Türbesi, Kandilli İskele Camii, Piyale Paşa Camii, Ramazan Efendi Camii, Rüstem Paşa Camii, Rüstem Paşa Türbesi, Şehzade Mehmet Türbesi, Topkapı Sarayı Arz Odası, Topkapı Sarayı Bağdat Köşkü, Topkapı Sarayı Harem 3. Murat Odası, Topkapı Sarayı Harem Velihaht Dairesi, Topkapı Sarayı Kubbealtı, Topkapı Sarayı Kutsal Emanetler, Topkapı Sarayı Sunnet Odası mimari yapılarında bulunan çinilerin fotoğrafları taranmıştır. Ayrıca Sitare Turan Bakır’ın Gülbenkyan Koleksiyonunda yer alan 16. yy.’ın ikinci yarısına ait İznik mimari seramiklerinin, motif, üslup ve kompozisyon özellikleri hakkında yaptığı yayın (1999) ile Belgin Demirsar Arlı ile Ara Altun’un Osmanlı Dönemi mimari seramikleri konulu yayın (2008) da yer alan görsellerden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonunda önerilen kelebek motifini ile çizimine (görsel 22) ve üretilen örneklere yer verilmiştir.

Osmanlı Dönemi fritli çamur İznik çinilerinde görülen bağlantısız- serbest boşluk doldurma motifleri:

Görsel 3. Aynı kompozisyon düzeninde kalan boşluğun serbest fırça hareketi ile doldurulması. Ayaklı leğen, 1550- 55 (Atasoy ve Raby, 1989: 139)

Belirtilen kaynaklarda görülen, kompozisyondaki motif ile bağlantısı olmayan boşluk doldurma motiflerinin uygulama örneğinin hemen hepsinin kullanım seramiklerinde olduğu görülmektedir; bunlar küçük yaprak (görsel 7), iki, üç ya da tek benek (görsel 4, 6, 8, 9, 18), bulut (görsel 10, 12, 21), penç (görsel 5, 10, 17, 20), serbest fırça hareketleri (görsel 3, 8, 10, 15), helezon (görsel 13, 15) ile sadece mimari seramiklerde ve azınlık olan mermer taklidi (görsel 11) olarak sıralanabilir. Belirtilen bağlantısız boşluk doldurma motifleri belirlenirken, ileride değinilecek olan birim tekrarı ile oluşturulan kompozisyonlarda görülenler ile zemin boyamalı örnekler dahil edilmemiştir.

İznik mimari seramiklerinin, kullanım eşyalarına göre daha kontrollü, planlı üretiliyor olması nedeni ile olsa gerek, taranan mimari yapılarda asimetrik boşluk doldurma motifleri olarak kullanılan serbest fırça hareketi, helezon, bulut, yaprak motifleri yok denilecek kadar azdır. Antalya Murad Paşa Camisi iç mekanı, mihrabın yanındaki pencere alınlıklarında (bkz: Arlı ve Altun, 2008: 206) Topkapı Sarayı Harem 3. Murat (görsel 21), Ramazan Efendi camii köşebent de simetrik olmayan serbest bulut motifleri ile Sultan Ahmet Camii çinilerinde serbest fakat simetrik penç motifleri (Görsel 20) ve Gülbenkyan Koleksiyonunda bulunan 3 uygulamada serbest bulut motifleri (Bakır, 86, 1999: 128, 146) görülmüştür. Mimari yapılardaki bezemelerin iki boyutlu yani düz bir zemin olması, önceden kompozisyonlarda dolu- boş dengesinin hazırlanması ve iğnelenerek aynı desenin çoğaltılmasına olanak sağlanması, uygulama sırasında hesapsız boşlukların oluşmamasını sağlamaktadır. Dolayısı ile bu çalışmanın konusu olan kelebek gibi boşluk doldurma motifleri İznik kullanım seramiklerinde görülmektedir. Çünkü kullanım seramikleri çoğunlukla çömlekçi çarkında şekillendirilmektedir. Aynı formun, aynı ölçülerde şekillendirilmesi ustalığa bağlı olmaktadır. Ayrıca kullanım seramikleri iç bükey, dış bükey gibi düz olmayan alanlardan oluştuğu için form boyutları aynı olsa da iki boyutta bulunan iğnelenmiş desen üç boyuta aktarılırken farklılıklar olabilmektedir. Tabii ki burada eklemek gerekir ki kullanım seramiklerinde iğnelenmiş desen kullanılmadan sadece fırça dekorcusunun hafızasından ustalıkla üretilmiş olan örnekler de bulunmaktadır. Dolayısı ile mimari seramiklerde ki şablon desen kullanımı, kullanım seramiklerinde olmadığı için oluşan boşlukların, kompozisyonun dengelenmesi için bazı sanatçılar tarafından doldurulması gerekliliği duyulmaktadır. Aynı formda ve benzer kompozisyonda boşluk doldurma motifleri kullanmasına gerek duyulmayan örnekler de bulunmaktadır. (görsel 3)

En sık karşılaşılan serbest fırça hareketi gibi gözükken birçok lekenin buluta benzediğini belirtmek gerekmektedir.

Goncagül motifinin de boşlukları doldurmak için kullanıldığı söylenebilir fakat yukarıda belirtilenler gibi serbest değildir, kompozisyondaki motif ile bağlantısı vardır. Simetrik gibi

gözükün kompozisyonlarda yine boş- dolu dengesini sağlamak amaçlı olsa gerek simetrik olarak kullanılmayan örnekler bulunmaktadır (görsel 14, 17). Yine goncagüller gibi helezonların da genellikle motife bağlı olarak kullanıldığı görülmektedir. (görsel 13)

Boşluk doldurma motiflerinin çoğunlukla beyaz zemin üzerinde bulunduğu belirtilmelidir. Zemini boyalı örneklerde ise bilinçli ya da hata sonucu tahrirlenmiş ama üzeri zemin rengi ile boyanmış motiflerin de bulunabildiği gözlenmiştir. (görsel 19) Bu örnek üzerine boyalı zeminlerle oluşturulan kompozisyonların, serbest, bağlantısız motifleri tespit etme de doğru yönlendirmeyeceği düşünülmektedir.

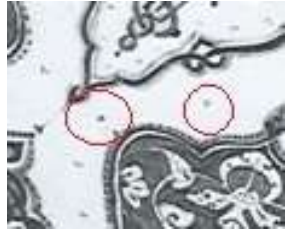

Mimari ve kullanım seramiklerine uygulanan yazıların, hemen hepsinde yukarıda sayılan motifler dışında da, serbest boşluk doldurma motiflerinin kullanıldığı görülmektedir. (Görsel 4, 5)

Bitki kökünün de boşluk doldurma motifi olarak kullanılabilceği görülmektedir. (görsel 16, ayrıca bkz. Atasoy ve Raby, 1989: s: 325) ‘Kök’ ün, motif, leke olarak boşluk doldurma örneğinin günümüz uygulamaları için ayrıca bakınız Görsel: 27, 29)

Serbest boşluk doldurma motifleri birim tekrarı olan kompozisyonlarda (görsel 18), motifler birbirleri ile bağlantılı olmadığı için boşluklar sistemli olarak doldurulmaktadır. Bazı bitkisel kompozisyonlarda, yine simetrik olarak uygulanan serbest boşluk doldurma motifleri ayrıca helezon, çizgi ve noktayı kullanarak boşlukların doldurulduğu farklı kompozisyon örnekleri de bulunmaktadır (görsel 8). Sultan Ahmet Camii çinileri örneğinde olduğu gibi asma yaprağı, üzüm konusu işlendiğinde de serbest fırça hareketi sıklıkla uygulandığı görülmektedir fakat bu hareketler, “asmanın sarılıcı özelliği olan, sülük adı verilen sürgünleri, tutunma kollarıdır” (URL 2).

“16. yy. mimarisinde çinili eserlerde rastladığımız mermer taklidi çiniler de bulunmaktadır. Bunlar genellikle mimaride çini kaplamaların alt bölümlerinde, boşlukların doldurulmasında kullanılmıştır”. (Bakır, 1999: 215) Mermer taklidi çinilerin genel mimari yapıdaki boşluğu doldurması yanı sıra Eyüp Sultan Türbesi’nde kompozisyona dahil edilen örneği de bulunmaktadır (Görsel 11).

		
Görsel 4. Üç benek, askı topu, s: 165	Görsel 5. Edirne Selimiye Camii (Fotoğraf: İrem Pala, 2010)	Görsel 6. Sadece benek, Kandil, s: 114

 <p>Görsel 7. Serbest yaprak, tabak, s: 54</p>	 <p>Görsel 8. Farklı kompozisyon, tabak, s: 349</p>	 <p>Görsel 9. İkili ve üçlü benekler, Ayaklı Leğen, s: 92</p>
 <p>Görsel 10. Bulut ve penç, Tondino, s. 114</p>	 <p>Görsel 11. Mermer taklidi, Eyüp Sultan Türbesi, Foto: Gökhan Tengiz</p>	 <p>Görsel 12. tek bulut, kenarlı tabak, s: 204</p>
 <p>Görsel 13. Helezonlar, su şişesi, s:332</p>	 <p>Görsel 14. goncagül ayaklı leğen, s: 136</p>	 <p>Görsel 15. Serbest bulutumsu fırça hareketi, tabak, s: 202</p>
 <p>Görsel 16. Kök, yaprak dilimi kenarlı çukur tabak, s: 191</p>	 <p>Görsel 17. Yaprak dilimi kenarlı çukur tabak, s: 136.</p>	 <p>Görsel 18. Birim tekrarlı kompozisyon, bardak, s:331.</p>
 <p>Görsel 19. Tahrirenmiş ama Zemin boyama sırasında kompozisyonundan çıkartılmış motif örneği, tabak, s: 204</p>	 <p>Görsel 20. Şemse ve penç, Sultan Ahmet Camii (Foto: K. Gökhan Tengiz, 1997- 98)</p>	 <p>Görsel 21. Serbest bulut, Topkapı Sarayı Harem Dairesi 3. Murat Has Odası. (Foto: K. Gökhan Tengiz, 1997- 98)</p>

Kelebeğin bağlantısız olarak kompozisyonda kullanılmasının önerilmesi nedeni ile bu çalışma da bağlantısız olarak sınırlanan boşluk doldurma motifleri yanısıra Sitare Turan

Bakır'ın (1999) 16. yy. İzmit çinilerinde boşlukları doldurmak için kullanılan motifler ile ilgili belirttiği özellikler şöyledir:

“.....desenle bağlantısı olmayan küçük ortabağ motifleri diyebileceğimiz formlar, boşlukları doldurmaktadır...” (s: 147) “..hatayı çiçeğinin kendisinden başka, bu üslubun içinde, penç, gonca, yapraklar, saplar ve kompozisyonu tümleyici elemanlardan sayabileceğimiz helezoni motifler bulunmaktadır. Ayrıca bulut ve rumi kompozisyonlarından motifler de misafir elemanlar olarak hatayı üslubunda yer alabilirler. Bunlar motiflerin çıkış noktalarında kullanılarak bir kök görevi üstlenen ortabağlar ve bulut motifleri olabilir. Aynı motifler hatayı üslubu içinde boşlukları doldurarak dengeyi sağlamak için de kullanılır.” (s: 189) “Sapın gereksiz ve gözü rahatsız edecek şekilde uzadığı yerlere sapların kesişme noktalarına ve boşluklara çizilen çok küçük yaprak şeklindeki sap çıkmaları, kompozisyonun dengesine ve görüntüsüne katkıda bulunur.Helezoni motifler kompozisyonda başlıca iki görev üstlenirler. Birincisi boşlukları doldurarak deseni süslemek dengelemek, ikincisi ise gerektiğinde sapların üzerine konularak motiflerin kompozisyon içindeki akış yönünü değiştirmektir.” (s: 196- 197) “Yardımcı süsleme unsuru olarak, rumi üslubunda boşlukları doldurmak ve kompozisyonda dengeyi sağlamak amacıyla küçük motifler kullanılmaktadır. Bunlar hatayı üslubunda sözü geçen helezoni motiflere benzer. Helezoni motiflerin içe doğru kıvrık kısımları bazen de küçük rumi motifleri şeklinde çizilmiştir.” (s. 201, 200)

Motif olarak kelebeğin çizim aşamaları ve uygulanmış örnekleri:

Kelebek çiziminde birinci aşama bir çarpı X çizilir. Daha sonra iki üçgen olacak şekilde birbirine simetrik iki düz ya da hareketli çizgi çizilir. İki üçgenin birleşim yerini kesecek doğrultuda kelebeğin gövdesini oluşturacak bir çizgi çekilir ve çizilen çizginin üst bitimine anten olacak iki çizgi daha çizilir. İki üçgenin birleşim yerlerinden dış çizgiye doğru üstte büyük altta küçük üçgen kalacak şekilde, simetrik çizgi, renk ya da doku ile bölünür böylece dört tane üçgen elde edilir. Üstteki ikisi büyük, dört üçgen kelebeğin kanatlarıdır. Kanatların içleri noktalarla doldurulabileceği gibi istenilen çizgilerle, renkler ve dokularla doldurulabilir.

Motif olarak kelebeğin çizim aşamaları:

			
Görsel 22. Birinci aşama X çizimi	Görsel 23. İkinci aşama kanatların, gövdenin ve antenlerin oluşturulması	Görsel 24. Üçüncü aşama renklendirme	Görsel 25. Sıraltı dekoru basit Kelebek motifi.

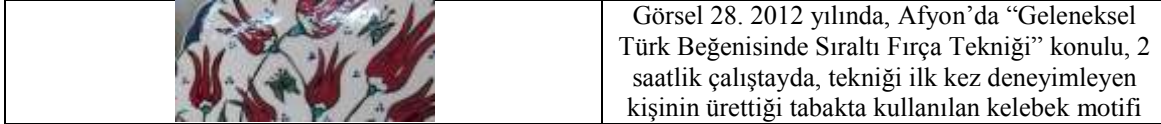
Öğrenci çalışmaları

Görsel 26. Kastamonu Üniversitesi Güzel Sanatlar Ve Tasarım Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, 2017- 2018 Bahar Yarıyılı, 'Seçmeli Ders (Çini)' dersi kapsamında, 16. Yy İznik çinileri renklerinde, Birol İ. A. & Derman Ç. (2018), yayınıni kullanarak oluşturdukları kompozisyonlarda ürettikleri kelebekler; plaka tekniği şekillendirme, Kütahya astarı, Kütahya Sırı, 930 C°, 905 C°

Görsel 27. Kastamonu Üniversitesi Güzel Sanatlar Ve Tasarım Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Çini atölyesi öğrencilerinin, Fakülte Yönetim Kuruluna hediye verilmek üzere ürettikleri kahve fincanı takımında görev alan 5 (Nihal Köse, Ali Orhan Südcü, Ayşenur Ateşgöz, Gökhan Temiz, Melek Bay) öğrencinin ürettikleri kelebekler ve kök örneği. *Kahve Takımı* Şekillendirme: Tabaklar ve fincanlar: Kalıp döküm yolu, ESÇ 1 çamuru, cezve: çömlekçi çarkı, Kastamonu Çamuru. Dekor: sıraltı fırça. Sır: Eczacıbaşı şeffaf. 950 C°, 1060 C°.

Görsel 28. 2012 yılında, Afyon'da "Geleneksel Türk Beğenisinde Sıraltı Fırça Tekniği" konulu, 2 saatlik çalıştayda, tekniği ilk kez deneyimleyen kişinin ürettiği tabakta kullanılan kelebek motifi

Kişisel Üretimler

Görsel 29. Fritli çamur, Kütahya sırsı, 905 C°

Görsel 30. ESÇ 1 döküm çamuru, Eczacıbaşı şeffaf sırsı, 1060 C°.

Üstte: 16. yy. İznik çinilerinde var olan kompozisyonda, kelebek motifi uygulaması. (2016), Kişisel, *Çini Çeşnisi- Geleneksel Türk Seramiği Sergisi*, Kastamonu Yakupağa Külliyesi

Görsel 31. Fritli çamur, Kütahya sırsı, (2016), Kişisel, *Hayat Ağacı- Çini Sergisi*, Kastamonu.

Görsel 32. Kırmızı Menemen çömlekçi çamuru, çarkta şekillendirme, Kütahya sırsı. (2006), Kişisel, *Geleneksel Türk Seramiğine Yenilikçi Bir Bakış*, İzmir.

SONUÇ:

Dokunma hissi çok keyifli olmasa da, göreceli olsa da izlemesi tamamen keyif veren dünyadan bir canlı kelebek. Günümüzde kelebeğin, form olarak üretilerek yüzeyinin, çeşitli motiflerle bezendiği görülebilmektedir. Bu durum geleneksel Türk seramiğine ait renk ve motiflerin, yastık, elbise, perde, kedi, köpek, kelebek v.b. formlardaki kullanımının günümüz toplumunda oldukça kabul gördüğünün, beğenildiğinin göstergesidir. Yani motif olarak kedi yapmaktansa form olarak kedi üretmek ve içini Osmanlı İznik motifleri veya Selçuklu motifleri ile bezemek tercih edilmekte, beğenilmektedir.

Kuş, balık, salyangoz (helezon) gibi hayvanlar geleneksel Türk seramiği motifi olarak görülürken kelebeğin kullanılmamış olması dikkat çekicidir. Geçmişte görülmemesinin nedeni olarak Selçuklu geometrik geçmelerinin ikonografisi gibi Osmanlı Dönemi fritli çamur İznik seramiklerinde görülen motiflerin hep birbiri ile bağlantılı olması olarak açıklanabilir. “.....bu tamamıyla sanatçının zevkine veya düzenlemenin getirdiği koşullara bağlıdır” (Bakır, 1999: 203) Kelebek motifini kullanmak da aynı ihtiyacın sonucudur; düzenlemenin, kompozisyonun gerektirdiği renk ve dolu- boş dengesini, düzenlemek içindir. Ayrıca tabii ki kelebeğin güzelliği çiçeklerle olan ilişkisi, diyalogu ve kır gezisinde karşımıza çıkışı ile bitkisel motiflerle bezeli çinilere baktığımızda görmek isteyebileceğimiz bir motif olabilmesindedir. Osmanlı örneklerinde birim tekrarları dışında, bağlantısız serbest motif, özellikle mimari yapılardaki kompozisyonlarda görmek olanaksızdır denilebilir. Motiflerin hemen hepsi bir bütünden çıkmaktadır ve bağlantılıdır. Ama belki de günümüzde, herkesin özellikle cep telefonları ile tekilleştiği, sadece internetteki ağlarla iletişim kurduğu zamanımızda kompozisyondaki diğer motiflerle bağlantısı olmayan serbest motifleri işleyebiliriz.

KAYNAKLAR:

- Akar A. ve Keskiner C. (1978) *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, Tercüman.
- Arlı B. D. ve Altun A. (2008) *Anadolu Toprağının Hazinesi Çini Osmanlı Dönemi*, Kale Grubu Kültür Yayınları, İstanbul.
- Bakır S. T. (1999) *İznik Çinileri Ve Gülbenkyan Koleksiyonu*, Kültür Bakanlığı, Ankara
- Birol İ. A. & Derman Ç. (2018) *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı Neşriyat
- Kaynak Kişi: Kadir Gökhan Tengiz, Araştırma Görevlisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Gelensel Türk El Sanatları Bölümü
- Mülayim S. (2008) *Araştırmacıya Notlar*, İstanbul.
- Ocvirk O.G.; Stinson R. E.; Wigg P.R. Bone R. O.; CAyton D.L., (2015) *Sanatın Temelleri*, Karakalem Kitabevi Yayınları, İzmir.
- Tunalı İ. (2004) *Tasarım Felsefesine Giriş Yapı Yayın*, İstanbul.
- İnternet Kaynakları:
- (URL 1) <http://www.dogaarastirmalari.org.tr/wp-content/uploads/2016/11/kelebek-biyolojisi.pdf>
- (URL 2) <https://phys.org/news/2014-06-dna-analysis-reveals-butterfly-moth.html>
- (URL 3) https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/3226/mod_resource/content/0/ASMANIN%20MORFOLOJ%C4%B0K%20YAPISI.pdf